

S z c z e p a n T w a r d o c h

A k i r á l y

Fordította: Körner Gábor

SZCZEPAN TWARDOCH

**A,
KIRÁLY**

TYPOTEX

INSTITUT KSIĄŻKI

©POLAND

A mű megjelenését az Instytut Książki ©POLAND Fordítási Programja támogatta.
This publication has been subsidized by Instytut Książki – the ©POLAND Translation Programme.

Szczepan Twardoch: Król

© Copyright by Szczepan Twardoch

© Copyright by Wydawnictwo Literackie, Kraków, 2016

All rights reserved

Hungarian translation © Körner Gábor, 2018

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2018

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 279 997 1

ISSN 2064–2989

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Kedves Olvasó!

Köszönjük, hogy kínálatunkból választott olvasnivalót!

Újabb kiadványainkról, akcióinkról a www.typotex.hu

és a [facebook.com/typotexkiado](https://www.facebook.com/typotexkiado) oldalakon értesülhet.

TYPOTEX KIADÓ

Alapította Votisky Zsuzsa, 1989

A kiadó az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja.

Felelős kiadó: Németh Kinga

Főszerkesztő: Horváth Balázs

Felelős szerkesztő: Sepsi László

Tipográfia: Kiss Barnabás

A borítót tervezte: Nagy László

Nyomás: Séd Nyomda Kft.

Felelős vezető: Katona Szilvia

Ki nem rabszolga, ezt mondjátok meg!
Herman Melville: *Moby Dick*

Egy magas, jóképű zsidó ölte meg az apámat, egy széles vállú, hatalmas hátú makkabeus bokszoló.

Most ott áll a szorítóban, ez az este utolsó mérkőzése és a mérkőzés utolsó fordulója; az első sorból nézem. Mojżesz Bernsztajnnak hívnak, tizenhét éves vagyok, és nem létezem.

Mojżesz Bernsztajnnak hívnak, tizenhét éves vagyok, és nem ember, egy senki vagyok, nem vagyok, nem létezem, egy senki vézna, szegény fia, és nézem a fickót, aki megölte az apámat, nézem, ahogy áll a szorítóban, szép és erős.

Mojżesz Inbarnak hívnak, hatvanhét éves vagyok. Nevet változtattam. Ülök az írógép előtt, és írok. Nem vagyok ember. Nincs nevem.

A bokszolót a szorítóban Jakub Szapirónak hívják. Két szép fia van, Dawid és Daniel, de akkor ezt nem tudom, csak ma tudom, hogy volt neki. Nehéz brillantintól csillogó, fekete haja, az is van.

A bokszoló megölte az apámat. Most bunyózik.

A mérkőzés utolsó fordulójában bunyózik. Ma menetnek hívják. Szóval az utolsó menetben.

A Legia és a Makabi küzdelme a fővárosi csapatbajnokságért a légsúlytal kezdődött, de még előtte két szenzációval. Baškiewicz és Doroba magasabb súlycsoportban bunyóztak, ez volt az első. A második a vita a bírók között. Akkor még, azt hiszem, nem konyítottam a dologhoz, úgyhogy nem különösebben izgatott, de hallottam, mit mondanak a mellettem ülők. Tisztára be voltak zsongva. A mérkőzéstől és a szenzációs hírektől.

A Długa és a Hipoteczna utca sarkán lévő Városi Mozi első sorában ültem. A termet szívesen bérbé adták, mérkőzésekre is. Ma úgy emlékszem, akkor láttam életemben először bokszmeccset.

Két Varsó gyűlt össze a szorító körül: két nyelven beszéltek, külön világban éltek, más-más újságot olvastak, legjobb esetben közönynyel, legrosszabb esetben gyűlölettel, de rendszerint csak kimért ellenszenvvel viseltettek a másik iránt, mintha nem is a szomszéd utcában laktának, hanem egész óceán választaná el őket egymástól; én vézna, sápadt bőrű fiatalember voltam, ott születtem valahol, nem emlékszem, hol, olyan tizenhét évvel korábban, tehát, mondjuk, 1920-ban, és a Mojzész nevet kaptam, a Bernsztajn vezetéknévem csak örököltem az apámtól, Naumtól, az anyám, Miriam is ezt a nevet viselte, mindketten Mózes-vallásúak, ott születtem a nem sokkal korábban függetlenné vált Lengyelország állampolgáraként, s mint e Lengyelország némiképp másodrendű állampolgára ültem a Városi Mozi nézőterén, amely régen a Modern Színház volt, aztán a Długa és Hipoteczna utca sarkán álló épületbe beköltözött a Bogusławski Színház, s végül a mozi meg a boksz.

Előbb a vékony, légsúlyú bokszolók mérkőztek, és a zsidó Varsó üvöltött örömeiben, amikor a meccs után Rundstein karját emelte fel a bíró. Kamiński, a Legia szikár ökölvívója az első menet után feladta, tiszta vér volt.

Jött a harmatsúly. Az első fordulóban – ahogy a zsidó nézők üvöltéséből kikövetkeztettem – a mi bunyósunk állt nyeresre.

Jakubowicznek hívták. A lengyel ringbíró láthatólag a Legia versenyzőjét favorizálta, indokolatlan figyelmeztetésekkel egyre csökkentve Jakubowicz pontelőnyét. Három forduló volt, a harmadik után a pontozóbíró helytelenül a legiás Baškiewiczet hirdette ki győztesnek, mire elszabadult a pokol. Egy kövér, szemüveges zsidó hozzágott a bíróhoz egy meggyel teli papírzacskót, és azt kiabálta: itt mindenki tud számolni! Nekiugrott egy lengyel apacs, a kövér fickó ügyesen viszonzta az ütésekét, rögtön szétválasztották őket, de a találkozót pár percre félbeszakították.

Miután sikerült lecsendesíteni a termet, a pehelysúlyú versenyzők léptek a szorítóba. A nagyon lassú Szpiegelman fölött könnyedén aratott pontozásos győzelmet Teddy, azaz Tadeusz Pietrzykowski varsói bajnok, aki később, egy másik világban az auschwitzzi és neuengammei koncentrációs tábor rabjaként öklözött.

Könnyűsúlyban Rozenblumnak sikerült kiütnie a kemény és szívós Bareját.

Váltósúlyban Niedobier határozottan jobb volt Przewódzkinál, a bíró ennek ellenére döntetlent hirdetett. A zsidó nézők zúgolódtak, a keresztények összeverték a tenyerüket.

Jött a középsúly. A legiás Doroba az első forduló első másodperceiben kiütötte a mi Szlazunkat: mit szépítsük, Szlaz egyszerűen belesétált Doroba kirobbanó jobbegyenesébe. És ahogy belesétált, el is terült. A zsidó nézők komoran hallgattak, a lengyelek diadalmasan tapsoltak.

A félnehézsúlyban fordult a kocka: Neuding a padlóra küldte Włostowskit, aki ugyan rászámolás közben kilencnél felállt, de a bírók technikai knock outot hirdettek.

Most a nehézsúlyú bokszolók léptek a ringbe.

– A jobb sarokban a Legia Warszawa versenyzője, Andrzej Ziemiński! – kiáltotta a műsorközlő. Taps.

Határozottan ő volt a legjóképűbb mind közül, nem is bunyós-nak, inkább könnyűatlétának látszott. Langeléta férfi, hosszú, bár izmos végtagok és úszókat idéző, ugyancsak hosszú felsőtest, egész világos, szinte fehér haj, kétoldalt felnyírva és fent hosszabbra hagyva, kettéfésülve, valamint világoskék szem és szögletes, art déco áll.

Egy pillanat erejéig filmsztárra emlékeztetett, de aztán rájöttem, másról van szó – úgy néz ki, mint a német sportolók, az árja félistenek azokon a fotókon és rajzokon, amiket néha leköszöltek a képes újságok. Egyszermind volt valami finom, majdhogynem kislányosan ápolt a vonásaiban, valami, amit nem tudtam megnevezni, de amiről ma már tudom: csupán a felsőbb néposztályok jellegzetessége, akiket a tenyerén hordozott az élet.

– A bal sarokban, hölgyeim és uraim...

A műsorközlő szünetet tartott.

A zsidó tribün felmorajlott.

– A bal sarokban a Makabi Warszawa színeiben...

Újabb szünet.

Moraj. A műsorközlő elégedetten tekintett végig a tribünön. Több mint két és fél ezer néző jött el a találkozóra.

– Jakub Szapiro!!! – bömbölte végül.

A zsidó szurkolókat szétvetette a lelkesedés, tapsoltak, kiabáltak, Szapiro nevét skandálták, a lengyel szurkolók visszafogottan ütötték össze a tenyerüket, a két bokszoló megállt egymással szemben. Felhangzott a gong, a terem elhallgatott.

Szép férfi volt, bár másképp, mint Ziemiński, mintegy búskomor szépség; valamivel alacsonyabb is, de egy nyolcvannál biztosan több, és nem olyan vékony, láthatóan nehezebb.

Arcvonásai kemények, durvák, orrán régi törés nyoma, de szép volt, még ebben a multságos, csillogó rövidgatyában, Makabi feliratú tornatrikóban és zoknira emlékeztető, puha sportcipőben is, amellyel úgy tapogatta a kivilágított ringet, mint a törékeny jeget,

könnyedén, bal-jobb, bal-jobb, olyan könnyedén, mintha nem is megtermett nehézsúlyú boksoló lenne, kilencvenkét kiló tömör izom, kemény csont és éppen annyi kemény háj a boksznadrág széles öve fölött, hogy kitöltse a mellényt, ha majd öltönyre cseréli a szerelést.

Ziemiński nyolcvankilenc kilót nyomott, de kevesebbnek látszott, bőre alatt sehol egy gramm zsír, csak kemény munkával faragott izom, mint egy görög szobron.

Pontosan éreztem a zsidó boksoló nyugalmát és magabiztoságát. Éreztem, ahogy élvezi, borzongató élvezettel tölti el, amikor a nevét kiabálja a tömeg. S éreztem, ahogy szexuális gyönyörként szétárad benne ez a borzongás, miközben azt skandálják:

– Sza-pi-ro, Sza-pi-ro, Sza-pi-ro!

Láttam, milyen nyugodtan viselkedik, milyen biztos a testében, mennyire uralja, mennyire engedelmeskedik neki ez a kisportolt, edzéseken kizsigerelt test, mintha belső rugóra járna, milyen lazán dolgozik a fejével és a karjával, mintha egy alacsony mennyezet gerendái alatt csúszkálna.

És hogy üt.

A lábából jön az erő. Lábfej, belső él, befelé fordított térd, csupa ruganyosság, a jobb ököl a kesztyűben a jobb oldali állkapocsízületeket védi, a bal oldaliakat a bal váll, könyök a törzs mellett. Ütéskor az egész testnek meg kell feszülnie egyetlen energiakitörésben.

A bal csípője és válla forog, has- és hátizmai rángatják. A meg-ránduló izmok összehúzzák a rekeszizmát, a bordáit, az ütésekért sziszegés kíséri, amikor távozik a tüdejéből kipréselt levegő.

A bal lábfeje is forog, mintha csikket taposna el, hirtelen előrelendíti a bal karját, mintha követ hajítana, az ökle röptében elfordul, és korbácsként rövidet csap, majd rögtön visszatér, mintha egyetlen rugó volna.

Néha azonban nincs bandázsba kötve az ökle, nem védi kesztyű. Néha nem zsákot üt az ökle. Néha csontnak ütközik a csont, fogak potyognak.

Néha így van. Néha így kell lennie.

Most viszont közelebb táncol Ziemińskihez, úszik a szorítóban, váltogatja a lábát, kicsit, mint Charlie Chaplin egy vígjátékban, oda-táncol, baljával finoman paskolva a levegőt, mintha a lukat keresné az ellenfelét körülvevő selyemgubóban.

Ziemiński válaszol, jól bunyózik, nagyszerű bokszoló, ma már tudom, mert akkor valószínűleg nem tudtam, azt hiszem, nem értettem a bokszhoz, néztem, és nem tudtam, mit látok, most viszont felidézem az akkori pillantásomat, és úgy érzem, értő, elemző pillantás, észrevesz mindent, amit csakis a gyakorlott szem vehet észre, amely avatott ismerője annak, amit néz. Lehet, hogy nem az akkori, hanem a mai pillantásom ez.

Tempósabban bunyóztak, mint ahogy a nehézsúlyú bokszolók szoktak. Ziemiński egyik gyors balütése elől (amit a másnapi újságban a Luxtorpedához¹ hasonlítottak) Szapiro leforog, de nem az elől lévő bal lábán, hanem a jobbon, és egy pillanatra balkezes pozíciót vesz fel, előrenyújtva a jobbját, majd két gyors jobbost vág a meglepett Ziemiński arcába, felhasítva a bal szemöldökét. A Legia bokszolója azt sem tudja, mi találta el, de Szapiro elengedi, elugrik, egy méterrel odébb kilazul, pedig nekiszoríthatná a kötélnek, horogütések záporával árasztva el a fejét és a bordáit.

– Üsd ki, üsd ki! – kiabál a segédje.

Szapiro most kiüthetné. De elengedi. Magabiztos, túl magabiztos. Eleresztli a füle mellett a segéd kiabálását. Még verekedni akar.

Harminchét éves. Már nem fiatal. II. Miklós cár alattvalójaként született a Nowolipki utca 23. alatt, a 31-es lakásban, alig két kilométerre a helytől, ahol most bunyózik. A születési okmányában az orosz Иаков név szerepel, a felesége (nincsenek összeházasodva,

de azért a felesége) lengyel nevén Jakubnak szólítja, vagy néha, mint az anyja, Jankiewnek, jiddisül, a vezetékneve nem változott, de nekem mindig Jakub volt, persze amikor már nem Szapiro úr.

Gyűlölettel néztem, pedig akkor még nem tudtam, hogy megölte az apámat. Csak annyit tudtam, hogy elvitte. Később tudtam meg az egészet, ahogy Jakub Szapirót is később szerettem meg, később akartam Jakub Szapiro lenni, és valamelyest talán az is lettem.

De az is lehet, hogy már tudom. Lehet, hogy már tudok mindent.

Két nappal korábban láttam, ahogy Szapiro húzza kifelé a lakásból az apámat, Naum Bernsztajnt, a Nalewki és a Franciszkańska utca sarkán lévő, 26-os számú ház 6-os számú lakásából, vonszolja a hosszú szakállánál fogva, és káromkodik az orra alatt.

– Biz aléjn sildig, di sojte ájna, di nárisa frájer!* – mondja Szapiro, és rángatja apám szakállát.

Lent, az óriás Pantaleon Karpiński és a patkányképű Munja Weber kíséretében, akikről még írok, behajította az apámat a Buickja csomagtartójába, és elhajtott.

A konyhában álltam, meg ne mocsanj, súgta az anyám, így hát nem moccantam, az apám a szekrénybe bújt, rögtön megtalálták és kirángatták; amikor megláttam, ahogy a szakállánál fogva vonszolják kifelé a lakásból, váratlanul és önkéntelenül kieresztettem a hólyagom tartalmát, a húgyfolt gyorsan növekedett a gyapjúnadrágomon.

Szapiro megállt mellettem, nem eresztve el apám szakállát.

– Na, ne félj, öcskös – mondta egész lágyan, nem számítottam ilyen lágyságra.

A jobb kézfejeére, közelről láttam, halványkék vonallal egy kétélű kard és négy héber betű volt tetoválva, מוות, jobbról balra, az írás irányába haladva: mem, vav, vav és tav, ami héberül halált jelent.

Rávettem magam, próbáltam megütni. Azelőtt is szívesen verekedtem, a zsidó és keresztény srácokkal nagy csatákat vívtunk

* Te tehetsz róla, te hülye, te naiv bolond! (jiddis)

ököllel és kövel, mint a Pál utcai fiúk, egyik héder a másik ellen, egyik iskola a másik ellen, amíg el nem kergettek minket a rendőrök. Ahogy mindenki.

Szapiro azonban nem kamasz fiú volt. Elhajolt gyerekes támadásom elől, felvonta a szemöldökét, meg sem ütött, csak ellökött, a mama kiabált, lezuhantam a padlóra az asztal és a kredenc közé, sírtam. Végig láttam a papám szakállát markoló kézre tetovált kardot és halált.

Akkor eldöntöttem, hogy sohasem lesz szakállam. Minden más magától jött. Elhatároztam, olyan leszek, mint ő.

Amikor a Modern Színházban rendezett bokszmeccsen néztem, nem láttam a tetoválást, eltakarta a kesztyű meg alatta a bandázs. Egyébként nem tudtam jól héberül, néha még ma is úgy érzem, nem tudok jól, nem tudom, rájöttem volna-e, mit jelent a מוות.

Noha valószínűleg életemben először láttam bokszot, elragadtatással néztem. Már kiskoromban szerettem verekedni, mert verekedni annyit jelentett, mint új, másfajta zsidónak lenni, abból a világból valónak, amelytől az apám és az anyám tiltott, de amely ennek ellenére vonzott, habár nem sokat tudtam róla – a világból, amelyik nem fél a huzattól és a friss levegőtől, amitől úgy rettegett a héderünk melamedje,² a pajesz és tálesz³ nélküli világból. Szóval nézem.

Szapiro a súlya ellenére hallatlanul ruganyos, úgy dolgozik rogyasztva Ziemiński körül, mintha keresné a hézagot a magasabb bokszoló szoros védelmén, alacsonyán zár, jobb ökle a jobb mellénél, a bal ugyanolyan magasságban előtte.

Azt hiszem, csak a háború után kezdték a bokszolók feljebb tartani a kezüket.

Szapiro végig dolgozik, mint akit felhúztak, bal, jobb, Ziemiński kevés testütését a könyökével blokkolja, a fejütések elől ügyesen és ruganyosan elhajol, mintha nem is nehézsúlyban, hanem harmat-

súlyban bokszolna, és végig hátrál az ellenfele elől, hagyja, hogy az nekiszorítsa a kötélnek.

Ziemiński, noha felszakadt szemöldöke vérzik, egyértelműen fölényben van. Végig támad, Szapiro csak védekezik, kitér, lezár, néha bevisz egy gyors balütést.

Olyan, mintha vesztesre állna, és erősen kívánom is, hogy veszítsen.

De teljesen nyugodt. Kitér, elugrik, a baljával mimel, játszik. Mint ha nem is egy fontos meccsen bokszolna, hanem zsákra dolgozna. Játszik, lelazulva, és látja: Ziemiński, aki tapasztalt bokszoló, borzasztóan fél az ő nyugalmától.

Nincs rettenetesebb ellenfél a szorítóban a nyugodt, magabiztos ellenfélnél. A legrettenetesebb arckifejezés, amit egy bokszoló ölthet, a mosoly.

Nekem azonban még mindig képtelenségnek tűnik, hogy a zsidó, aki elvitte hazulról az apámat, legyőzheti ezt a karcsú, szőke férfit a trikójára hímzett fehér-fekete-zöld Legia Warszawa-címerrel. Ziemiński nemcsak fizikailag, a kartávolsága és testmagassága miatt látszik fölényben lenni vele szemben, de azért is, mert otthon van, az ország tulajdonosainak és irányítóinak osztályába tartozik.

Lehetne akár munkás is, szegényebb, mint Naum Bernsztajn, aki már halott (habár ma már tudom, egyáltalán nem volt szegényebb), Legia-címeres szőke óriásként mindig fölötte fog állni a Makabritrikós zsidó bokszolónak.

Akkoriban nem tudtam elképzelni, hogy egy zsidó legyőzhet egy keresztényt a szorítóban, pedig mi a grundon sokszor keresztény fiúkkal verekedtünk. Persze az más volt. De hát tizenhét éves voltam, csak a héder, a jesiva, a zsinagóga és az otthonunk világát ismertem.

Aztán megismertem az összes többit.

Ziemiński nekiszorítja a kötélnek Szapirót, a lengyel nézők azt hiszik, annyi neki, a zsidó bokszoló azonban váratlanul hátrarepül,

mintha a hátára akarna esni, a kötélfeszül a súlya alatt, és kilövi, mint a kavicsot a csúzli – tökéletes leforgásban hajol Ziemiński erőteljes jobbhorga alá, és alulról bevisz egy hatalmas balfelütést, belefördítve a szorító rugalmas kötelétől indított ütésbe a vállát, a csípőjét meg a kiegyenesített gerincét; az állon talált Ziemiński azonnal összecsuklik, és nagy robajjal a földre zuhan, mintha Szapiro megtalálta volna az állkapcsában a gombot, a kapcsolót, amellyel le lehet oltani valakit, mint a villanyt.

Szapiro átugorja a földön fekvő ellenfelet, bevonul a sarkába. Ziemiński közben nem fekszik nyugodtan, önkívületben ráng, mintha epilepsziás rohama lenne, szeme kifordulva, lábát és karját dobálja, mint az állat, ha vágják.

A nézők üvöltének, felállnak a székekről, elragadják őket a még iránytalan, csupán a meglepettségből, a két percig sem tartó harc izgalmából fakadó tömegérzelmek. Egy másodperccel később a lelkesedés irányt kap, már mindenki érti, mi történt, a zsidó szurkolók örömmujongásban törnek ki, mintha ők maguk ütötték volna ki az összes lengyelt, aki valaha is ferdén nézett rájuk, a keresztény nézők zúgolódnak, felháborodva, amiért megzavarták a dolgok természetes rendjét.

A bíró odaugrik Ziemińskihez, rászámol, közben a pulzusát nézi; Szapiro pillantásra sem méltatja őket, sem a bírót, sem a kiütött, ájult ellenfelet.

Nem várja meg, amíg a bíró kimondja a tizet, és hadonászni kezd; kiköpi a fogvédőt, és biccent a sötétkék pulóveres, mellén lengyel betűs *Makabi* feliratot viselő segédnek.

A szorítóba beugrik az orvos, megtapogatja a még mindig ájult, de már nyugodtan fekvő lengyel bokszoló fejét.

Jakub segédje előhúzza a zsebéből a cigarettatárcáját, meggyújt egy szálát, és egyenesen bedugja a bokszoló szájába. Szapiro szippant párat, áthajol a kötélen, a segéd kiveszi a szájából a cigarettát, eloltja.